

PÄÄKIRJOITUS

Taloustieteilijät sosiologien silmin

Antti Suvanto

Useimmille taloustieteilijöille Marion Fourcade, Etienne Ollion ja Yann Algan ovat tuntemattomia nimiä. Tai olivat ainakin syksyyn 2014 saakka.

Marraskuussa 2014 Pariisissa toimiva tutkimuslaitos Max Planck Sciences Po Center julkaisi heidän kirjoittamansa työpaperin, joka käsitteli taloustieteilijöiden ylemmydentunnetta suhteessa muihin yhteiskuntatieteisiin. Kirjoittajien johtopäätös oli, kärjistetysti sanottuna, että yliopistoyhteisössä taloustieteilijät muodostavat ylimielisen, itsekeskeisen, hierarkkisen, taloudellisesti etuoikeutetun, miesvaltaisen ja imperialistisen klikin. Artikkelin julkaistiin seuraavana vuonna *Journal of Economic Perspectives* -lehdessä (Fourcade ym. 2015).

Fourcade, Ollion ja Algan ovat ranskalaisia sosiologeja. Tutkiessaan amerikkalaisten taloustieteilijöiden roolia tiedeyhteisössä he sovelsivat sosiologien keskuudessa korkealle arvostetun ranskalaisen Pierre Bourdieun oppia. Bourdieu analysoi sosiaalista ja kulttuurista

pääomaa sekä niiden määrittämiä hierarkkisia kenttiä, joiden piirissä ihmiset käyttävät valtaa suhteessa toisiin ihmisiin.

Kirjoittajien mukaan taloustieteilijöiden itsekeskeisyys ja eristäytyneisyys näkyy muun muassa siinä, että he siteeraavat muita yhteiskuntatieteilijöitä vähemmän toisten alojen tutkimusjulkaisuja ja suhtautuvat muita penseämmin poikkitieteelliseen tutkimukseen. Ainakin amerikkalaisissa yliopistoissa taloustieteen professorit ovat parhaiten palkattuja ja heidän etenemismahdollisuutensa ovat muita paremmat. Kaiken lisäksi taloustiede on muihin yhteiskuntatieteisiin verrattuna hyvin miesvaltainen ala.

Taloustieteilijöiden muodostama tiedeyhteisö on hyvin hierarkkinen, jolle on tunnusomaista ylhäältä alaspäin suuntautuva jyrkkä arvovaltarakenne sekä suuret palkinnot ja tunnustukset arvoasteikon huipulle nousemisesta. Heillä on myös laajalti jaettu yhteinen käsitys siitä, mikä on hyvää tutkimusta. Bourdieulaisessa ajattelussa se tarkoittaa sitä, että vaikutus-

valta keskittyy muutamille keskeisille toimijoille. Hierarkia näkyy paitsi henkilöiden myös taloustieteen laitosten ja tieteellisten aikakauskirjojen välillä. Kun kaikki pannaan arvoasteikolla jonoon, kärkeen yltää vain harva.

Hierarkkisuus ulottuu myös rekrytointimalleihin, jotka kirjoittajien mukaan eivät ole markkinoiden vetämiä vaan muistuttavat enemmän sukulaisuuteen perustuvaa hierarkiaa. Taloustieteelliset aikakauskirjat ovat klubimaisia kuppikuntia, eivätkä edusta kilpailevia markkinoita. Se mikä taloustieteilijöistä näyttää tiiviiltä meritokratialta, voi kirjoittajien mukaan yhtä hyvin edustaa itseään ylläpitävää, valtasuhteille perustuvaa sosiaalista rakennelmaa.

Taloustieteilijät pitävät itseään muita lahjakkaampina. Kvantitatiivisten menetelmien hallitsemista pidetään osoituksena taloustieteilijöiden muita korkeammasta älyllisestä kapasiteetista. Kolme neljästä amerikkalaisten huipputaloustieteen jatko-opiskelijasta on sitä mieltä että ”taloustiede on tieteellisin kaikista yhteiskuntatieteistä”. Formaaliset vaatimukset nostavat sisäänpääsykustannukset taloustieteen tutkijoiden muodostamaan kenttään korkeiksi. Kentän jäseniä yhdistää pyrkimys hahmottaa monimutkaisia yhteiskunnallisia prosesseja yhtälöiden ja selväpiirteisten kausaalisuhteiden avulla.

Taloustieteilijöiden ylemmydentunnetta ruokkii heidän osallistumisensa käytännön elämään toimimalla hallitusten, ministeriöiden, keskuspankkien, kansainvälisten järjestöjen ja suuryritysten neuvonantajina. Tällainen osallistuminen vahvistaa taloustieteilijöiden *fix it*-kulttuuria, mikä tarkoittaa ratkaisuhakuisuutta erilaisiin ongelmiin. Kirjoittajien mukaan *fix it*-kulttuurista on tullut osa taloustieteilijöiden luonteenlaatua. Taloudellisista malleista tutun

hyvää tarkoittavan yhteiskunnallisen suunnittelijan (*benevolent social planner*) myyttinen hahmo istuu hyvin taloustieteilijän ”habituksiin”.

Sosiologit, maantieteilijät, historiantutkijat ja politiikantutkijat vertaavat taloustieteilijöitä kolonialisteihin, jotka tunkeutuvat heidän mailleensa. Joskus he voivat tullessaan lyöttäytyä yhteistyöhön ”natiivien” kanssa (esimerkiksi aineiston hankkimiseksi), mutta harvoin he haluavat oppia muilta mitään. Tätä kutsutaan taloustieteen imperialismiksi (Lazear 2000; Mäki 2009).

Osallistuminen käytännön elämään tuo taloustieteilijöille lisätuloja, mikä kilpailun kautta nostaa myös akateemisia palkkoja. Toisaalta se samalla altistaa taloustieteilijät intressiriidoille, poliittiselle kritiikille ja – sitten kun asiat menevät huonosti – pilkalle ja halveksunnalle. Tämä on nähty moneen kertaan finanssikriisin jälkeen.

Fourcaden, Ollionin ja Alganin kirjoitus synnytti heti ilmestyttyään vilkkaan blogikeskustelun, jonka Brysselissä toimiva ajatushautomo Bruegel kokosi ja julkaisi sivuillaan joulukuussa 2014 (Bruegel 2014). Tämä on kiinnostavaa luettavaa.

Kommenteista useimmat olivat defensiivisiä. Kommentoijat sanoivat muun muassa, että taloustieteilijöiden muita suuremmat tulot amerikkalaisissa yliopistoissa selittyvät sillä, että tarjontaa on vähän suhteessa kysyntään. Blogeissa sanottiin myös, että taloustieteilijät tekevät paljon enemmän yhteistyötä muiden tieteenalojen edustajien kanssa kuin kirjoituksessa annettiin ymmärtää. Siinä ei ollut laskettu mukaan psykologien tai biologien kanssa harjoitettua yhteistyötä. Tuotiin esille, että muissakin tieteissä on hierarkioita ja että kaikkien tieteenalojen edustajilla on taipumus katsoa

muita tieteenaloja alaspäin, mikä on osa akateemista huvinpitoa. Taloustieteilijöiden osallistuminen käytännön elämään selitettiin sillä, että sekä hallinnossa että yrityselämässä tarvitaan numeroita ja tilastollista päättelyä, mitkä taloustieteilijät hyvin hallitsevat.

Mutta joukossa oli myös offensiivisiä reaktioita. Niissä esitettiin suorasukaisesti, että taloustieteilijät tosiaankin ovat muita yhteiskuntatieteilijöitä fiksumpia. Tämän varjopuolena nähtiin, että osa taloustieteilijöistä on degeneroitunut osallistumaan peleihin, joissa tärkeämpää on signaloida omaa älykkyyttä kuin hankkia maailmasta uutta tietoa.

Mielenkiintoinen oli myös Paul Krugmanin (2014) reaktio Fourcaden ja kumppaneiden kirjoitukseen. Hänen mukaansa sosiologit ovat oikeassa siinä, että taloustiede on erittäin hierarkkinen tieteenala. Kysymys ei kuitenkaan ole mistään byrokraattisesta hierarkiasta. Kenenkään status hierarkiassa ei perustu mihinkään suosituimmuusasemaan, vaan maineeseen. Koko ammattikunta ratsastaa yksilöiden maineella, joka syntyy fiksuista julkaisuista ja ärhäköistä esiintymisistä seminaareissa.

Maineen testinä on se, että muut jakavat käsityksen siitä, kenen paperit ovat fiksuimpia ja esiintymiset nokkelimpia. Jokaisella osaluueella on muutaman tutkijan muodostama huippu, joiden nimet kaikki tuntevat. Krugmanin itse loi maineensa ja nousi huipulle kansainvälisen kaupan teorian alueella. Siellä huippu oli hänen mukaansa niin kapea, että kymmenen kärkeen mahtui vain neljä nimeä.

Fourcaden, Ollionin ja Alganin analyysi keskittyi amerikkalaisissa yliopistoissa toimiviin taloustieteilijöihin. Taloustieteen ammattikunta on viime vuosikymmenten aikana kansainvälistynyt, akateemiset työmarkkinat ovat globalisoituneet ja tohtoriohjelmat samankal-

taistuneet (Fourcade 2006). Siksi voi olettaa, että tiedeyhteisön kentät ja hierarkiat ovat muuallakin samankaltaisia kuin Yhdysvalloissa.

Sosiologit tarkastelevat taloustieteilijöiden muodostamaa yhteisöä kolmannessa persoonassa, tieteenalan ulkopuolelta. Siten on aika ilmeistä, että syntynyt kuva näyttää toisenlaiselta kuin se näyttää sisäpuolelta.

Fourcaden ja kumppaneiden maalaama kuva ei näytä kovin imartelevalta, mutta miksi sen tulisikaan näyttää? Jos kasvot toisen ojentamassa peilissä eivät miellytä, vika ei välttämättä ole peilissä. □

Kirjallisuus

- Bruegel (2014), "The superiority of economists", <http://bruegel.org/2014/12/the-superiority-of-economists/> (viitattu 4.2.2016).
- Fourcade, M. (2006), "The Construction of a Global Profession: The Transnationalization of Economics", *American Journal of Sociology* 112: 145–194.
- Fourcade, M. Ollion, E. ja Algan, Y. (2014), "The Superiority of Economists", *Journal of Economic Perspectives* 29: 89–114 (aiempi versio maxpo discussion paper No. 14/3, Max Planck Sciences Po Center on Coping with Instability in Market Societies, November 2014)
- Krugman, P. (2014), "Notes on the Floating Crap Game (Economics Inside Baseball)", New York Times Blog 30.11.2014, http://krugman.blogs.nytimes.com/2014/11/30/notes-on-the-floating-crap-game-economics-inside-baseball/?_r=1 (viitattu 4.2.2016)
- Lazear, E., (2000), "Economic Imperialism", *The Quarterly Journal of Economics* 115: 99–146.
- Mäki, U. (2009), "Economics Imperialism: Concept and Constraints", *Philosophy of the Social Sciences* 39: 351–380